

سفره نوروزی در جشن طبیعت

سمیرا یحیایی

یکی از آداب و رسوم سنتی ایرانیان که از هزاره‌های دور و با گذشت زمان از سوی اقوام گوناگون در این سرزمین شکل گرفته و بخشی از فرهنگ کنونی ملت ایران به شمار می‌رود، گسترده سفره نوروزی است که یکی از زیباترین آداب نوروز است.

تاریخچه‌های گوناگونی از این آیین خوش در سرزمین ما موجود است. که ما با استناد به یکی از ریشه‌دارترین منابع، یعنی سنت‌های کهن زرتشتی در این جا بخشی از آداب این اقوام کهن ایرانی را یادآور می‌شویم.

پیش از تحویل سال نو باید سفره نوروزی آماده شود، در زمان گذشته این سفره را زیر ویجو 'Viju' پهن و پس از آغاز سال نو آن را روی ویجو منتقل می‌کردند؛ در سفره نوروزی به جز نمادهایی از «امشاسپندان»^۲ میوه، خوراکی و چیزهای دیگری هم وجود دارد، کماج شیرین، نان شیر و چند نمونه شیرینی خانگی را در سفره می‌گذارند.

در آن زمان کتاب اوستا - نامه آیینی زرتشتیان - یا کتاب گاتها - پیام اشو زرتشت - را در کنار آیین و گلابدان پر از گلاب می‌گذارند. چراغ روشن که نماد فروغ ایزدی و یادآور نیک اندیشی و راستی است نیز در سفره وجود دارد، چند تخم مرغ ساده و رنگ کرده را هم که نشان باروری میدانند در سفره می‌گذاشتند؛ کاسه‌ای شامل چند خشکبار ترش مزه مانند برگه‌ی شفتالو، برگه‌ی زردآلو، آلبالو، آلوچه و زرشک را که پیش از آن در آب خیسانده‌اند نیز در سفره می‌گذارند، هم‌چنین مقداری پسته، فندق، بادام کاغذی، تخم کدو تنبل و مغز بادام را، که از پیش بو داده‌اند درون کیسه‌ای به نام «دولک» که با طرحی ویژه و زیبا از پارچه ابریشمی گلدوزی شده که با رنگ‌های شاد مانند سبز و ارغوانی درست شده است، می‌ریزند و به عنوان آجیل نوروز سر سفره قرار می‌دادند هم‌چنین ظرفی از نقل و بشقابی از میوه‌هایی مانند انار، و مقداری سبزی خوردن و پنیر و چند برگ کاهو سفره را زینت می‌دادند.

کوزه‌ی سفالی نو را با آب تازه پر می‌کنند و با ششه (سبزه) مقداری برگ خشک آویشن و یک عدد انار بر روی آب آن کوزه می‌گذارند، زرتشتیان کرمان و بم یک عدد جاروی نو و یک بسته کبریت و مقداری پنبه را هم در سفره می‌گذارند، بعضی از زرتشتیان کرمان جارو و کبریت را پس از سیزده نوروز برای استفاده به آدریان یا نیایشگاه‌ها می‌برند؛ پالوده نیز یکی از خوراکیهای سنتی زرتشتیان در نوروز است

که گندم آن را از زمستان آماده می‌کردند. امروزه در ایران این سفره به نوعی تغییر یافته است، اما همچنان به سنت‌های کهن که از آیین زرتشتی، نسل به نسل باقی مانده است، آثاری در سفره‌های نوروزی ما دیده می‌شود.

آداب پس از سال تحویل

به هنگام نو شدن سال نو، نخست بانوی خانه آینه و گلاب‌پاش را از سر سفره برمی‌دارد و گلاب را در دست هر یک از هموندان خانه می‌ریزد و هم زمان، آینه را روبه‌روی چهره‌ی آنان می‌گیرد تا روی خود را در آن ببیند؛ بانوی خانه این کار را از سالخورده‌ترین فرد خانواده شروع می‌کند و ضمن این کار، نوروز را به آن‌ها تبریک و شادباش می‌گوید، آنگاه پذیرایی را با شیرینی آغاز می‌کند.

پدر خانواده نیز به دیگران سکه (نقره) یا اسکناس نو عیدی می‌دهد، سپس همه‌ی افراد خانواده سال نو را به هم تبریک می‌گویند و از خوراکی‌های درون سفره، با شادی و روی خوش میل می‌کنند. پی‌نوشت: در آخر باید یادآور شد که زرتشت سهم به سزایی در فرهنگ و رسوم این سرزمین داشت و بسیاری از آیین‌ها به نوعی وامدار زرتشت است.

۱- ویجو Viju: سیدی است مسطح از شاخه‌های ۱ تا ۱/۵ متری نی، که با نخ به هم می‌بستند و چهارگوشه‌ی آن را به وسیله‌ی چهار رشته طناب به صورت هرم به وسط سقف اتاق آویزان می‌کردند، و نان و گوشت و مواد غذایی دیگر و خوراکی‌ها را به خاطر محافظت از دسترسی حشرات و... بر روی آن می‌گذاشتند.

۲- امشاسپندان: از فرّوهرهای خداوند هستند. «زرتشت» بر این باور است که انسان می‌تواند این فروزه‌ها را در خود پرورش دهد به گونه‌ای که ارزش‌های والای انسانی در او شکل پذیرد و به خداوند نزدیک شود، تعداد امشاسپندان شش است: (ایزدان شش گانه): و هومن (نیک‌اندیشی)، اشاویشا (راستی)، خستره ویره (توانایی)، آرمنی تی (مهرورزی) هئوروتات (رسایی)، اموتات (جاودانی).

۳- دولگ (dulog): کیسه‌های ابریشمی ست که بالای آن به کمک نخ مخصوصی باز و بسته می‌شود، در جشن‌ها و مراسم شادی، آجیل و شیرینی را در آن می‌ریزند و با آن از مهمانان پذیرایی می‌کنند؛ زرتشتیان کرمان به آن مفرشو mafarsu می‌گویند.

منبع: از نوروز تا نوروز - کوروش نکینام - موسسه انتشاراتی فروهر